

Δημήτρης Βλάχος

Σχολικός Σύμβουλος Φιλολόγων Ροδόπης

Τα συγκρουσιακά θέματα στη διδασκαλία της Ιστορίας

Διασχολική επιμόρφωση φιλολόγων Ροδόπης – Φεβρουάριος και Μάρτιος 2018

Συγκρουσιακά θέματα (αποσαφήνιση όρων):

1. «Συγκρουσιακά είναι εκείνα τα θέματα στα οποία η κοινωνία μας είναι σαφώς διαιρεμένη και σημαντικές ομάδες μέσα σ' αυτήν υποστηρίζουν αντικρουόμενες ερμηνείες ή λύσεις βασισμένες σε διαφορετικές αξίες».
2. «Συγκρουσιακά είναι εκείνα τα θέματα στα οποία υπάρχουν ανταγωνιστικές αξίες ή συμφέροντα, εκείνα για τα οποία υπάρχει πολιτική ευαισθησία, εκείνα που διεγείρουν έντονα συναισθήματα, εκείνα που είναι εξαιρετικά περίπλοκα ή εκείνα που είναι τοπικού ενδιαφέροντος».
3. Συγκρουσιακά και εξαιρετικά ευαίσθητα είναι εκείνα που προκαλούν συναισθηματική ταραχή και διεγείρουν προκαταλήψεις, μια και μπορεί να βρίσκονται στην καρδιά της εθνικής, ηθικής ή πολιτισμικής ταυτότητας των μαθητών και των γονέων τους.

Συγκρουσιακά και ευαίσθητα θέματα:

- Εμφύλιες διαμάχες και εμφύλιοι πόλεμοι
- Μαζικές εξοντώσεις, γενοκτονίες (π.χ Ολοκαύτωμα)
- Μεταναστευτικά ρεύματα και παρουσία μεταναστών
- Οι σχέσεις της Δύσης με το Ισλάμ
- Ιστορική μνήμη και ιστορικά γεγονότα
- Ναζισμός και κομμουνισμός ή Ναζιστική Γερμανία και Σοβιετική Ένωση
- Το ζήτημα της τρομοκρατίας
- Θέματα που διχάζουν κοινωνίες και ή γειτονικά έθνη (θρησκευτικές συγκρούσεις, κοινωνικά κινήματα, εθνικές διεκδικήσεις)
- Πολιτικές διαμάχες, θρησκευτικές συγκρούσεις, εθνικές διεκδικήσεις, αλυτρωτισμοί.

Διδάσκοντας συγκρουσιακά θέματα πρέπει να έχουμε υπόψη μας τις εξής παραμέτρους:

- 1. Διαφορετικές ομάδες μέσα σε μια κοινωνία μπορεί να έχουν **διαφορετικές απόψεις** σε ένα θέμα.
- 2. Διαφορετικές ομάδες βασίζουν τις απόψεις τους είτε σε **διαφορετικές πληροφορίες** είτε σε **διαφορετικές ερμηνείες** των ίδιων πληροφοριών.
- 3. Οι διαφορετικές ερμηνείες οφείλονται σε διαφορετικούς τρόπους κατανόησης του κόσμου (**διαφορετικές κοσμοαντιλήψεις**).
- 4. Οι διαφορετικές κοσμοαντιλήψεις οφείλονται σε **διαφορετικά αξιακά συστήματα**.
- 5. **Τα συγκρουσιακά θέματα δεν μπορούν να λυθούν πάντοτε με την προσφυγή στη λογική.**
- 6. Τα συγκρουσιακά θέματα είναι δυνατόν να λυθούν, καθώς αυξάνεται ο όγκος των διαθέσιμων πληροφοριών και πολλαπλασιάζονται οι ευκαιρίες επικοινωνίας μεταξύ των διαφορετικών ομάδων (αισιόδοξο σενάριο).

Παιδαγωγικές προϋποθέσεις για την πραγμάτευση συγκρουσιακών θεμάτων:

1. Η επιλογή πρόσφορων θεμάτων.
2. Η προετοιμασία των μαθητών με διάλογο.
3. Η πρόβλεψη για τις αναγκαίες πηγές πληροφοριών.
4. Η εδραίωση θετικού κλίματος στην τάξη.
5. Η διατήρηση συγκεκριμένης κατεύθυνσης κατά τη διδακτική – μαθησιακή διαδικασία.
6. Η συμπερίληψη όλων των πτυχών του θέματος.
7. Η ενθάρρυνση της ισότιμης συμμετοχής όλων των μαθητών.

Μια στρατηγική πραγμάτευσης συγκρουσιακών θεμάτων:

- Παροχή ευκαιριών στους μαθητές να αξιολογήσουν κριτικά ένα φάσμα ποικίλων πηγών, οι οποίες ενσωματώνουν διαφορετικές οπτικές.
- Εξέταση του πώς έχουν επηρεαστεί οι ερμηνείες και οι ιστοριογραφικές προσεγγίσεις από την περιοχή και την κουλτούρα της.
- Σύγκριση με παράλληλες καταστάσεις / γεγονότα σε άλλες εποχές, χώρες ή κοινότητες.
- Χρήση παιχνιδιών ρόλων ή προσομοιώσεων, που βοηθούν τους μαθητές να έρθουν στη θέση «των άλλων», οι οποίοι έχουν ή είχαν διαφορετικές εμπειρίες και οπτικές (ενσυναίσθηση).

- Χρήση προσωπικών αφηγήσεων ανθρώπων που έζησαν τα γεγονότα και σύγκρισή τους με τις οπτικές και τις ερμηνείες των ιστορικών.
- Σύγκριση από τους μαθητές των προηγούμενων απόψεών τους σχετικά με το ποια τεκμήρια είναι κατάλληλα και ισχυρά. Στόχος η ανακάλυψη από τους ίδιους τους μαθητές πληροφοριών που είναι αντίθετες ή πολύ διαφορετικές από τις ιδέες και τις προσδοκίες τους.

Κάποιες καλές πρακτικές για την προσέγγιση συγκρουσιακών και ευαίσθητων θεμάτων:

- Οικοδόμηση σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικού.
- Γνώση της προέλευσης των μαθητών και ευαισθησία για τις προσωπικές τους βιογραφίες.
- Αναγνώριση του δικαιώματος για έκφραση όλων των απόψεων, αλλά με την προϋπόθεση ότι όλες υπόκεινται σε κριτική.
- **Συγκριτική μελέτη θεμάτων, όπου αυτή προσφέρεται.**
- Εξέταση πολλαπλών αφηγήσεων, πηγών και ερμηνειών (πολυπλοκότητα και πολυπρισματικότητα).
- Αναγνώριση της δυνατότητας για αβεβαιότητα.
- Υποστήριξη απόψεων με βάση την έρευνα και την τεκμηρίωση.
- Χρήση βιωματικής μάθησης και ελκυστικών μέσων (π.χ βίντεο).
- Παροχή ικανού χρόνου για την πραγμάτευση του θέματος.

Ερωτήματα προκαταρκτικού ελέγχου συνεχών – ασυνεχών κειμένων και πολυτροπικών σημειωτικών πόρων που αφορούν θέματα συγκρουσιακά:

- Ποια μπορεί να είναι τα κίνητρα αυτών που υποστηρίζουν μια θέση;
- Με ποιον τρόπο θα μπορούσαν αυτοί να ωφεληθούν από μια συγκεκριμένη λύση, πολιτική απόφαση ή επιχείρημα;
- Ποιες σχετικές πληροφορίες έχουν ή φαίνεται να έχουν παραλειφθεί;
- Ποια θα μπορούσε να είναι τα κίνητρα γι' αυτό;
- Ποιες πολιτικές πράξεις, λύσεις ή σχόλια θεωρούν αυτοί ως προϋπόθεση για να λυθεί το ζήτημα;
- Σε ποιες θεμελιώδεις υποθέσεις βασίζονται τα επιχειρήματά τους;
- Πόσο αιτιολογημένες είναι;

Ενδεικτική βιβλιογραφία

1. Γιώργος Κόκκινος, Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης, Παναγιώτης Γατσωτής, Έλλη Λεμονίδου, *Τα συγκρουσιακά θέματα στη διδασκαλία της Ιστορίας*, νοόγραμμα Εκδοτική, 2010.
2. Άγγελος Παληκίδης (επιμ.), *Κριτικές προσεγγίσεις του ναζιστικού φαινομένου/ Από την ιστοριογραφία και την πολιτική θεωρία στη σχολική ιστορική μάθηση*, εκδ. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2013.